

Jedno a čtvrt století právě uplynulo od přelomu let 1847 a 1848, kdy Karel Marx a Bedřich Engels stvořili dílo rozevirající cestu cílevědomé revoluční praxi nejmocnější síly soudobých dějin, dělnické třídy, proletariátu. Manifest komunistické strany vzniká jako program zásadní a nejpodstatnější představby společenského řádu v celé dosavadní historii. Je zároveň hlubokou vědeckou analýzou i konkrétní směrnicí pro dosažení revolučních cílů, které formuluje, či spíše: právě proto, že dává poznání praktický cíl a význam, dává vědeckému rozboru zákonitostí společenského vývoje novou revoluční kvalitu.

Již 125 let se naplňuje Marxova a Engelsova revoluční výzva. Skutečnost sama zhodnocuje její význam, protože byla nejskutečnější skutečností adresována. Zhruba jednu délku lidského života spoluutvářela tato výzva třídní vědomí proletářů, hluboce zakotvila v hlavách a srdcích vykořisťovaných, děsila kapitalisty svými praktickými důsledky. Říjen 1917 zcela v duchu jejího odkazu otrásl světem, všemi panujícími třídami.

Cesta od Manifestu k Říjnu není ničím jiným než prvou etapou revolučního historického významu Manifestu samého. Velkou říjnovou socialistickou revolucí se otevřela nová etapa komunistického vývoje světa, etapa programově i realizačně geniálně předznamenaná Marxovým a Engelsovým Manifestem.

Cesta od Manifestu k Říjnu, onen nezdříitelný proud historické nutnosti, do širě rozvinul odkaz klasiků marxisticko-leninského učení, stal se dalším zdrojem revolučního poznání a přetvářející společenské praxe, narysoval současnou, hluboce třídní cestu od Manifestu k realizaci jeho cílů v podmínkách celého světa.

Proto vztah Manifestu a současnosti není pouhým poměrem historického dokumentu a přítomného poznání. Naopak. Otázka „Jak je současnost vyjádřena v Manifestu?“, rozkrývající pravou podstatu vztahu

Manifestu a současnosti, má jak poznávací smysl, tak především praktický revoluční význam, a proto musí být znovu kladena, neustále rozvíjena právě v duchu nejtěsnějšího sepětí poznání a praxe, které dostalo v Marxově a Engelsově Manifestu nejkonkrétnější podobu.

Cesta od Manifestu k Říjnu, cesta od Manifestu ke zrodu světové socialistické soustavy, cesta od Manifestu k vítězství dělnické třídy na celém světě — to jsou základní etapy praktického naplňování prvního programového dokumentu komunistického hnutí. Bereme-li proto dnes, po 125 letech, do rukou text Marxovy a Engelsovy výzvy, abychom znovu pochopili její smysl, plně si osvojili předpoklady, zdroje a souvislosti jejího vzniku, vždy to znamená, že musíme hluboce promýšlet vnitřní podstatu celého historického procesu, nekončícího ani přítomností. Čím více času dělí Manifest od okamžiku, kdy se k němu v retrospektivě obrácíme, tím blíže je Manifest času, který předznamená, tím více je přítomnost přítomností komunismu. Na tom nic nezmění ani skutečnost, že některé pasáže textu považovali již Marx s Engelsem v podrobnostech za zastaralé. Tím více však vyniká hloubka a dějinná platnost hlavních rysů tohoto dokumentu v současnosti.

Obrácíme-li stránky prvního dokumentu socialistické revoluce, v pravém smyslu revolučního dokumentu, vstupujeme do životů všech těch, kteří přesto, že byli sevráni pouty vykořisťování, nalézali právě v Manifestu pravý smysl a podstatu dějin, a proto i smysl a dějinnou roli sebe samých i všech těch, na nichž spočívá a bude spočívat definitivní uskutečnění cílů komunismu na celém světě.

Právě proto je Marxův a Engelsův Manifest komunistické strany i důležitým mezníkem ve vývoji společenskovědního poznání. Jím byl nastoupen proces přeměny společenské vědy v sociální sílu, v hluboce pravdivou a spravedlivou ideologii mezinárodního dělnického hnutí.

Výklad světa může být pravdivý jediné ve spojení s jeho cílevědomým přetvářením: dialektický vztah poznání a praxe prostupuje celým Manifestem. Spojení všech proletářů, jež je výzvou Manifestu a jímž začíná formování nejmocnější společenské síly novodobých dějin, je produktem spojení vědeckého poznání s objektivními potřebami a cíli dělnického hnutí. Manifest komunistické strany spojuje poznání s programem konkrétní přeměny světa. Poprvé v historii je tak potvrzena zákonitost, že *čím více a hlouběji se praktická dějinná aktivita dělnické třídy opírá o poznatky společenské vědy, tím mohutnější sílu představuje. Ale i naopak, čím více se opírá společenská věda o reálné potřeby společenské praxe, tím více se poznání samo stává rostoucí sociální silou.*

Spojení vědy a práce je jediným reálným prostředkem pro splnění dvojitého cíle: oprostit práci v jejím celospolečenském významu od jha nerovných výrobních vztahů, zakládajících vykořisťování člověka člověkem, ať již ve více či méně zřejmých a zostuzujících podobách, a současně zbavit společenskou vědu jha veškerých idealistických představ, falešné objektivity a nezúčastněnosti pozitivismu, celé plejády nejrůznějších reakčních doktrín.

Věda ve službách dělnické třídy, toto nejzákladnější vymezení marxisticko-leninského učení, neznamená — jak se to pokouší vylíčit buržoazní ideologie — žádnou ztrátu vědeckosti a pravdivosti společenského poznání, ale naopak je v nejvlastnějším slova smyslu vědou ve službách svého vlastního rozvoje. Jakékoli násilné odtrhávání této dialektické vazby historicky se rozvíjejících významů společenských věd je v ostrém protikladu právě k Manifestu komunistické strany a rozsáhlému revolučnímu pohybu, který uvedl.

Jestliže současný program komunistického hnutí je bytostně svázán s nezbytností organicky spojit proces vědeckotechnické revoluce s přednostmi rozvíjejícího se socialistického společenského řádu, jak zdůraznil na XXIV. sjezdu KSSS L. Brežněv, a tedy spojit bouřlivý rozvoj výrobních sil, v jejichž rámci připadá přírodní a technické vědě rozhodující místo, s výrobně vztahovou základnou socialistické společnosti, pak jde o dějinný úkol logicky vyplývající z celé dosavadní his-

torie mezinárodního komunistického hnutí, předznamenané Manifestem. Rozmnožování sumy výrobních sil, to je v Manifestu doslova formulovaný požadavek rozvoje budoucí socialistické společnosti: přitom však nešlo a nejde o jednoduchý společenský úkol, ale naopak. Úspěch tohoto dějinného procesu, jehož nositelem je dělnická třída v čele se svým předvojem, komunistickými stranami, závisí v rozhodující míře také na tom, jak se podaří zejména společenské vědě splnit úlohu skutečné sociální síly rozvoje socialistické společnosti.

Soudobý kapitalismus se snaží zvrátit nezadržitelnou logiku spravedlivého vývoje světa svým jednostranným úsilím zužítkovat vědu jako výrobní sílu, která domněle rozlomí okovy vykořisťovatelských vztahů. Přirozeně však zcela opomíjí, že dosáhnout tohoto cíle není možné, aniž by se věda, společenské poznání jako vědecký program dělnického hnutí, jako sociální síla, podílela na této radikální přeměně společenských poměrů. Jinými slovy, vytvořit podmínky rozvoje vědy jako výrobní síly ve společnosti svobodného rozvoje všech není možné bez rozvoje vědy jako sociální síly, jako základního ideologicko-politického prostředku dělnické třídy v procesech cílevědomého řízení společenského vývoje.

Dialektika vědy jako výrobní a sociální síly je klíčem k pochopení bytostného sepectí socialistické přeměny světa a procesu vědeckotechnické revoluce. I tuto současnost vyjadřuje Manifest, a to jak svým vnitřním obsahem, tak svou funkcí, tím, že ukazuje společenské vědě cestu jak se stát skutečnou sociální silou.

Je tedy zřejmé, že odkazovat Marxův a Engelsův Manifest výhradně do sféry historických dokumentů by znamenalo zacházet s jejich odkazem zcela proti dějinnému významu a smyslu Manifestu samého, opomíjet podstatu ve prospěch jevů.

Spolu se 125. výročím prvního vydání Manifestu komunistické strany oslavuje dělnická třída a všichni českoslovenští pracující 25. výročí únorového vítězství v roce 1948. Omezit se při analýze vztahu Manifestu a Února pouze na historiografické konstatování stoleté vzdálenosti obou událostí by neznamenovalo nic jiného než zaměnit jev s podstatou, která spočívá mnohem hlouběji. Únor 1948 v této souvislosti znamená především, že vítězná cesta ko-

munistického hnutí právě po sto letech od vydání Manifestu dospěla i do naší společnosti. Stalo se tak díky tomu, že vyspělý komunistický předvoj naší dělnické třídy — hluboce poučen teoreticko-praktickým odkazem *cesty od Manifestu k Říjnu* — spolu s naprostou většinou pracujícího lidu naplnil svou *cestu od Manifestu k Únoru*.

Komunistické heslo jednoty — „Proletáři všech zemí spojte se!“ — sehrálo v historii

zrání únorového vítězství československého lidu svou rozhodující úlohu.

Proto je oslava dvacátého pátého výročí únorového vítězství současně holdem našeho lidu Komunistickému manifestu a únor 1948 se začleňuje do oslav výročí prvního programu komunistického hnutí; v tomto smyslu je zejména pro československý lid Manifest součástí Února a Únor součástí Manifestu.

Redakce Sociologického časopisu